

ÇAĞDAŞ BORSACILIĞA GEÇİŞTE ÖNEMLİ BİR ADIM

LİSANSLI DEPOCULUK

Başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerde etkin ve yaygın bir lisanslı depoculuk (Warehouse Receipt System) ile ürün ticareti sistemi bulunmaktadır. Polonya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan gibi eski doğu bloku ülkelerinde bile lisanslı depoculuk sistemi kurulmuş olup, Türkiye bu sistemi halen kurmaya çalışan Zambiya, Etiyopya gibi Afrika ülkeleri arasında sayılmaktadır. ABD’de federal düzeyde 863, eyalet düzeyinde 6937 lisanslı depo faaliyet göstermektedir.

Çok büyük ABD firmaları örneğin Cargill gibi dünya çapında yatırımlar yapıp lisanslı depo ağı oluşturmakta, ürün ticaret ve pazarlamasında hakim rol oynamaktadırlar.

ABD’deki ürün borsaları da bizdeki gibi spot işlemler yapan borsalardan gelişerek vadeli işlem yapan borsalara dönüşmüştür. Bu borsalarda başta pamuk, kahve, mısır, portakal suyu, soya fasulyesi, buğday ve diğer birçok ürün kontratı alınıp satılmaktadır.

Bu borsalar, lisanslı depolarla entegre çalışmakta, teslim şartlı vadeli kontratlarda ürün teslimi lisanslı depolardan yapılmaktadır.

ABD hükümeti de stratejik ihtiyaçları karşılığında aldığı ürünleri özel lisanslı depolarda muhafaza ederek sisteme destek vermektedir. Ayrıca ABD Tarım Bakanlığı üretimden, depolamaya, pazarlamadan ihracata kadar bir çok enstrümanla tarımı desteklemektedir (gsm, sübvansiyonlu krediler, pazarlama teşvikleri gibi).

ABD’de lisanslı depoculuk ve ürün borsacılığı tamamen özel sektör eliyle yürütülmektedir.

Ülkemizdeki durum

Bugüne kadar tarım ürünleri lisanslı depoculuğuna ilişkin yeterli mevzuat altyapısı yoktu. Ancak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı koordinatörlüğünde yapılan çalışmalarla bu tamamlanmıştır. Ülkemizde depolama, işletmelerin veya kişilerin bireysel ihtiyaç veya kapasitelerine göre uygun olmayan ortamlarda ve denetimsiz şekilde yapılmaktadır. TMO başta KDV dışında tarım ürünleri lisanslı depoculuğu yapan işletme bulunmamakta, TMO da; işletme zaafiyetleri, yetersiz laboratuvar ve sermaye imkanları ile lisanslı depoculukta başarı sağlayamamış, çok az miktarda emanet ürün depolamaya gelmiştir. Ülkemizde ürünler, depolama altyapısı olmadığından ve teminat olarak kullanılmadığından arzın yoğun, fiyatların düşük olduğu dönemde elden çıkarılmaktadır. buda üreticilerin zarara uğramasına yol açmaktadır.

Pazara arz olunan ürünlerin gerek kalite standartları, gerekse bunları test eden laboratuvar sistemi yetersiz, genel kabul görmüş veya güvenilir olmaktan uzaktır. Ürün pazarlanırken kalite unsurları objektif olarak test edilmediğinden, bunlar fiyata yansımamakta ve kaliteli üretim teşvik olunmamaktadır.

Ticaret borsalarımız, il ve ilçe bazında faaliyet gösterdiklerinden, günümüzde e-ticaret yoluyla tüm dünyanın pazar olduğu bir dönemde çok yetersiz kalmışlardır.

Buğday ve pamuk dahil tarım ürünlerinin küçük bir bölümü borsa satış salonlarında alınıp satılmakta, büyük bölümü kayıt dışı olarak ticarete konu olmaktadır.

Yönetmelikler hazır

Buğday ve pamukta da Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca koordinatörlüğünde ürün standartları geliştirilmiş ve yetkili kurumlarca kabul edilerek uygulamaya konulmuştur. gerek ürün ihtisas borsalarının gerekse lisanslı depoculuğun uygulamasını gösterecek yönetmeliklerle ilgili olarak:

Hububat, Baklagiller Ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Yönetmeliği,
Pamuk Lisanslı Depo Yönetmeliği,
Yetkili Sınıflandırıcı (Laboratuvar) Yönetmeliği,
Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği,
Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği,
Ürün İhtisas Borsaları Genel Yönetmeliği,
Ticaret Borsalarında Ve Ürün İhtisas Borsalarında Alivire İşlemlere İlişkin Yönetmelik

Hazırlanmış Ve Tamamı Resmi Gazetede Yayımlanarak Yürürlüğe Girmiştir.

Hububat, Baklagiller Ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Yönetmeliği ile; Hububat, baklagiller ve yağlı tohumların ticaretini kolaylaştırmak, depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak, ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, lisanslı depo işleticilerinin kişiler arasında ayırım yapmaksızın hububat, baklagiller ve yağlı tohumları kabul etmelerini temin etmek, ürünlerin mülkiyetini temsil eden, satışını ve teslimini sağlayan, teminat olarak verilebilen ürün senedi çıkartmak ve standartları belirlenmiş hububat, baklagiller ve yağlı tohumların depolanması hizmetini sunan lisanslı depo işletmelerinin kuruluş, işleyiş ve denetimine ilişkin usûl ve esaslar düzenlenmiştir.

Sistemin iyi işleyebilmesi için Gerekli Temel şartlar

- 1-Genel kabul görmüş ürün standartları
- 2-Laboratuvar/referans laboratuvar organizasyonu
- 3-Sistem araçları arasında uygun bilgi iletişim ağı

- 4-Ücreti uygun ve güvenilir lisanslı depolar
- 5-Ürün senedinin alınıp satıldığı borsalar
- 6-KDV'den arındırılmış ürün senedi ticareti
- 7-Tarım ürünlerinin ihraç ve ithalatına ilişkin istikrarlı bir dış ticaret rejimi
- 8-Tarım ürünlerinin fiyatlarının müdahale olmadan serbest piyasa koşullarında oluşması

Sistemde Yer Alan Başlıca Kişi, Kurum Ve Kuruluşlar

- 1-Üreticiler/Tacirler
  - Spekülatörler/Sanayiciler
  - 2-Lisanslı Depolar
  - 3-Ürün Borsaları
  - 4-Bankalar
  - 5-Sigorta Şirketleri
  - 6-Bakanlık
- Sistemin Temel Araçları

TARIM ÜRÜNÜ: Bu kanuna uygun olarak lisans almış olan tarım ürünleri lisanslı depolarında, depolanmaya uygun nitelikteki hububat, bakliyat, pamuk, tütün, fındık, yağlı tohumlar, bitkisel yağlar, rafine şeker ve bunlar gibi standardize edilebilen temel ve işlenmiş tarım ürünlerini,

Yetkili sınıflandırıcı: Bu kanun kapsamında lisans almış olan ve tarım ürünlerini analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu durumu belgelendiren, ilgili mevzuat tarafından belirlenmiş kurallara uygun olarak gerçek ve tüzel kişilerce işletilen laboratuvarları,

LİSANSLI DEPO : Bu kanun kapsamında iç ve dış ticarete yönelik olarak, depolanmaya uygun nitelikteki tarım ürünlerinin depolanmasına yönelik hizmet veren tesisleri,

ÜRÜN SENEDİ: Ürünlerin mülkiyetini temsil ve rehnini temin eden, lisanslı depo işleticisince nama veya emre düzenlenmiş, teminat olarak verilebilen, ciro edilebilen veya edilemeyen ve bu kanunda hüküm bulunmayan durumlarda Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen makbuz senedi hükümlerine tabi olan kıymetli evrakı,

İLGİLİ BORSA: Aralarındaki belli bir sözleşme çerçevesinde lisanslı depo işletmesince düzenlenen ürün senetlerinin kota ettirildiği, alım satımının yapıldığı ve hareketlerinin kontrol ve takip edildiği ürün ihtisas borsasını veya bakanlıktan ürün senedi alım satımı konusunda izin alan ticaret borsasını ifade etmektedir.

Lisanslı Depoların Temel Nitelikleri Ve Kuruluş ½artları

Anonim Şirket

Bakanlıktan kuruluş ve faaliyet izni

Depolama kapasitesine göre en az 1 trilyon TL ödenmiş sermaye

Depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin % 15'inden az olmamak üzere teminat

İşletme tesislerinin ve depolanan ürünlerin sigorta zorunluluğu

İlgili borsa ile sözleşme yükümlülüğü

Yönetmelikte gösterilen diğer şartlar ile teknik gereklilikler

YOL HARİTASI

• Lisanslı depoculuk ve ürün borsacılığı konusunda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı kurumsal yapısı daha da güçlendirilecek gerekirse yeni idari birimler oluşturulmalıdır.

• 5300 sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu ile Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği doğrultusunda; Fon Yönetimine Sanayi ve Ticaret Bakanlığını temsilen iki kişi lisanslı depoculukla ilgili birimden atanacak ve Fonun bütçesi oluşturulacaktır.

• Daha sonra Fon aktif hale gelinceye kadar Bakanlığımızca sekreteryası yürütülecek, üreticileri, lisanslı depoları ve borsaları temsilen de Fon Yönetimine atanacakların atama prosedürü tamamlanacaktır.

• Geçici Girişimci Kurul Oluşturulması

Ürün ihtisas Borsalarının, lisanslı depoların, yetkili sınıflandırıcıların, elektronik ürün senedi altyapısının oluşturulması ve bunların birbiriyle entegre edilmesi amacıyla; bu kuruluşların kurulma ve sisteme diğerleriyle birlikte koordineli ve eş zamanlı olarak dahil edilmesinde rol oynayacak, sürecini yönlendirecek, yanlış yatırımları önleyecek bir kurul oluşturulması; bu kurulun bu sektörde yatırım yapacak kişi ve kurumlar ile Bakanlığımız temsilcilerinden oluşturulması faydalı olacaktır.

• Dünya örneklerine baktığımızda bu sektöre yapılan yatırımların çok büyük boyutlara ulaştığı, ürün piyasasında çok büyük işlemler yapıldığı, yatırımcıların ciddi kazançlar elde ettiği görülmektedir. Ülkemizde de bu kuruluşların daha karlı ve yatırımlarının geri dönüşünün daha hızlı olabilmesi için, bazı önlemlerin alınması da zorunlu görülmektedir.

Bu çerçevede; bu kuruluşların gelirleri yalnızca depolama ücreti olmayacak, ürünün ticareti, taşınması, sigortalanması, işlenmesi gibi birçok yan faaliyetlere de izin verilerek işletmelerin karlılığı artırılacaktır.

Borsa ve lisanslı depoların vergi düzenlemeleri ile teşviki sağlanmalıdır. Borsalarda satış salonu işlemleri teşvik edilmeli, ciddi yatırım gerektiren lisanslı depolar hiç olmazsa ilk kuruluşlarında vergi muafiyet ve istisnalarıyla desteklenmelidirler.

- Ayrıca ürünün lisanslı depodan fiziken tesliminde KDV uygulanmalı, ürün senedinin her el değiştirmesinde KDV tahakkuk ettirilmemelidir. Bu konuda Bakanlığımızca bir tasarı hazırlanmış ve Maliye Bakanlığına sunulmuş olmasına karşın çalışmalar henüz sonuçlanmamıştır.
- ARIP projesi kapsamında yatırım yapmak isteyen tarım satış kooperatifleri birliklerimizin bu alandaki yatırımlarının hızlandırılması teşvik edilmelidir. Bu konuda Bakanlığımızda oluşturulan proje uygulama birimi çalışmaları yürütmektedir.
- Tarım satış kooperatifi birliklerinin, TMO ve Bakanlığımız ilgili personelinin lisanslı depoculuk ve ürün laboratuvar analizleriyle ilgili dünya uygulamalarını yerinde görmek ve eğitimlerini tamamlamak üzere ARIP projesi kapsamında bir an önce eğitimleri tamamlanmalıdır.
- Lisanslı depoya konan ürünlerin de prim sisteminde gözetilmesi, depolama ücretinin bir kısmının desteklenmesi gibi tarımsal destekleme politikalarının uygulanması, yatırım teşvikleri sağlanması gerekli ve yararlı olacaktır.
- TMH nun verimli işletemediği ve ihtiyaç fazlası depoları başta borsalar olmak üzere bunları işletecek kuruluşlara satılmalı veya kiralanmalıdır.
- Eğitim çalışmalarına ağırlık verilerek sistemin işleyişi ve mevzuat, sistemden yararlanacak potansiyel kitlelere ve finans sektörüne (özellikle uygun ve ucuz kredi olanakları) anlatılmalıdır. Bu tür anlatım ve eğitimler, kısmen Bakanlığımızca yapılmasına rağmen bunlara daha etkin şekilde devam edilecektir.
- Ürün ihtisas borsalarının, lisanslı depoların, yetkili sınıflandırıcıların kuruluş ve lisans almalarına ilişkin bilgiler, toplantı ve eğitimler, bu alanda yatırım yapmak isteyenlere (TOBB, ticaret boralarımız, TSKB'ler, özel şirketler ve diğerlerine) detaylı olarak verilecektir.
- Bakanlıklar ve ilgili kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanmalıdır. Öncelikle sistem aktörleri tek kurumla veya Bakanlıkla muhatap olmalı ve tüm sorunlarını bürokrasiye takılmadan hızla çözebilmelidir. Bu kurumlar arasında işbirliği sağlamak üzere lisanslı depoculuk kanununda hükümler sevk edilmesine karşın bunların uygulamaya da yansması gerekli olacaktır.

Pamuk Lisanslı Depo Yönetmeliği:

Preselenmiş pamuk ürününün ticaretini kolaylaştırmak, depolanması için yaygın bir sistem oluşturmaya, ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, pamuk lisanslı depo işleticilerinin kişiler arasında ayırım yapmaksızın pamuğu kabul etmelerini temin etmek, ürünlerin mülkiyetini temsil eden, satışını ve teslimini sağlayan, teminat olarak verilebilen ürün senedi çıkartmak ve standartları belirlenmiş pamuk ürününün ticaretini geliştirmek üzere, pamuk lisanslı depo işletmelerinin kuruluş, işleyiş ve denetimine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Yetkili Sınıflandırıcı (Laboratuvar) Yönetmeliği:

Lisanslı depolarda muhafaza edilecek tarım ürünlerinin analizini yapmak, ürünün nitelik ve özelliklerini belirlemek, standartlara uygun olarak sınıflandırmak ve bu durumu belgelendirmek üzere, yetkili sınıflandırıcı olarak gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan ve işletilen laboratuvarların lisans almalarına, faaliyet ve denetimlerine ilişkin usul ve esaslar ile buralarda çalıştırılacak personelin haiz olacağı şartlar düzenlenmiştir.

Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği:

Lisanslı depo işletmelerinin depolamak üzere teslim aldıkları tarım ürünleri karşılığında düzenledikleri basılı ürün senedi hükmünde olmak üzere elektronik ürün senetlerinin oluşturulmasına, muhafazasına, alım satım ile cirosuna, aktarılmasına, değiştirilmesine, iptaline, güvenliğine ve benzeri işlemlere yönelik hususlar ile bu hizmetleri yürütecek kuruluşlara Bakanlıkça lisans verilmesi ve sözleşme yapılmasına dair usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği:

Lisanslı depo işletmesinin, 10/2/2005 tarihli ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve mudilerle yapacağı sözleşmede öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı ortaya çıkan mudi zararlarını tazmin etmek ve ilgili yönetmelikler çerçevesinde verilen diğer görevleri yerine getirmekle görevli ve yetkili kılınan tüzel kişiliği haiz Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonuna ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Ürün İhtisas Borsaları Genel Yönetmeliği:

Yürürlükteki standartlara göre tasnif edilmiş ürünlerin, gerek fiziki, gerekse ürünü temsilen lisanslı depo işletmelerince çıkarılan ürün senetleri ile alivire sözleşmelerin ticaretini güven, serbest rekabet ve istikrar içinde yürütmek üzere, ürün ihtisas borsalarının kuruluş, organizasyon, sermaye ve ortaklık yapısı, faaliyet, denetim, üyelik ile temsilci ve delege görevlendirmelerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

**Ticaret Borsalarında Ve Ürün İhtisas Borsalarında
Alivre İşlemlere ilişkin Yönetmelik:**

Borsalarda yapılacak alivre ve vadeli alım satımların şekli, alım satım yapan gerçek ve tüzel kişilerin faaliyet ve denetim esasları ile yükümlülükleri, işlemlerin tescil, takip ve kontrolü, verilen hizmetlere karşılık alınacak ücretler ile teminatlara ilişkin usul ve esasları, ihtilafların halli ve oluşan zararların tazmini, borsanın yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir.

Not: Bu yazı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ‹ç Ticaret Genel Müdürlüğü Başkontrolörü Mustafa AKAY'ın sunumundan derlenmiştir.